

ژ

بین

دهقہرا زاخو
ل سہر دہمئ میرگہہا
بہ ہدینان ۱۵۱۴_ ۱۸۴۲از

(قہکۆلینہکا دیرۆکی _ بہ لگہ نامہیی) | ہیرش کہمال دیکانی

کورتی:

باژیتری زاخو وهك ئیك ژ باژیرو دهقه رین كهفن و گرنگین بههدینان، دناق رووپه رین دیروكا خو یا كهفن دا ژ بلی هه بوونا كهل و مهدره سهو شوونه وارین جودا جودا یین دیروکی، دبواری زانین و رهوشه نبیری دا ژ هژماره كا زور یا زانا و كه سایه تین ناقدار دناق دا پهیدا بووینه، نه خاسمه هه بوونا هژماره كا مهدره سه یین نایینی یین دیروکی ل دهقه را زاخو ل سه رده می میرگه ها بههدینان وهك مهدره سه یین: شابانی (شهعبانی) و روویسی و شیلانی ل دهقه را گولیان، نه رمشتی ل دهقه را سلیمانیه یان و شهراش ل دهقه را سندیان باشتیرین به لگه و ئامازمان ژی كو زانایین ناقدار و مهزن ل زاخو پهیدا بووینه نهو پهسن و گوتنا میژوونقیسی مهزنی كورد (شهرفه خانن بدلیسی ۱۵۴۳-۱۶۰۴ز) یه دهما دبیزیت: « ژ قه صه بهید عمادی، زاخویه و تایفه كه کی مه خصوص ل وی ساكن، سیدی (سندی) و سلیمانی (سلیمانی) دبیزین، دنیقا خه لقی وهلاتی سیدان (سندیان) ژی دبیزین، نه كه په رید عوله ما و فوجه لایید كوردستانی ژ ویدمیری رابوونه...»^(۱)، دق قه كۆلینی دا دی ئامازی دینه هژماره كا زانایین دهقه را زاخو یین ل سه رده می میرگه ها بههدینان ل ماوی (۱۵۱۴-۱۸۴۲ز).

مهولانا عبدالله شیلانی:

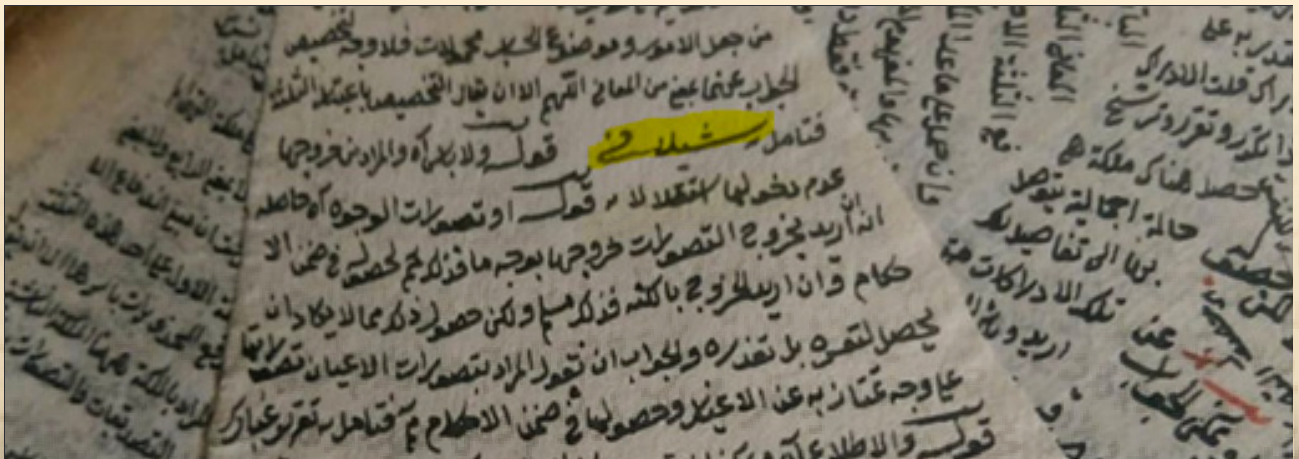
ئیک ژ زانایین گوندی (شیلانی) یه یا كو سه ب دهقه را گولیان ل زاخو، یا ئهم ژوی دزانین نهوه پهراویزهك ل سه رده سه خه ته كنی هاتیه: « انقطع من دار تكاثر فيها المحن و النوائب و التحق بدار تواتر فيها... المواهب.. مهولانا عبدالله الشیلانی ثم السندی وسط لیلة الاحد ۱۶ ربيع الاول في ۲۰ آذار ۹۲۴هـ... راقم الكلمات حسن بن صالح الجولیرکی»^(۲)، یا ژ قی پهراویزی دهیته زانین كو نهف سالا مشهختی (۱۶ ربيع الاول ۹۲۴) دبیه بهرام بهر رۆژا شه می نانكو شهقا ئیک شه می (۶ / ۴ / ۱۵۱۸زایینی) و نهفه دبیه میژوویا مرنا وی. ئانكو ل نیقا دووی ژ سهدی (۱۵) و نیقا ئیک ژ سهدی (۱۶) ژیاوو، مه ل سه ر هندهك دهسته تین زانا (مههممه جاربوتی) هندهك حاشیه بناقی (شیلانی)^(۳) دبینه ئهم دوور نابین مه بهست هه نهف زانابه بیت، چونکی مههممه كوری حاجی مهموود جاربوتی

نومی عاده یکی نامه زاخو است وعشیرت او مخصوص بدو طایفه است سندی وسایانی در بین الناس زاخورا ولایت سندیان نیز می نامند اکثر علما وفضلاء کردستان از آنها بر خاسته اند واز قدیم الایام اوجاق غیر بوده واماکن طبعه دلنه وتابع عاده نبوده است آخر که حکام آنها ضعیف شده اماکن عاده آنها را داخل ولایت خود کردانیده اند وبالعمل یوسف یک نام شخصی از اولاد اماکن زاخو مانده که خدمت اماکن جزیره می کرد واماکنی که از نسل بها الدین در عاده حکومت نموده اند بعضی را اصلا احوال معلوم نیست ویرضی را که فی الجمله احوال معلوم بود بترتیب نوشته می شود بعون الملك الصمد امیر زین الدین در ایام جهانانی حضرت صاحب قران امیر نیر کورگان وولد ارشد آنحضرت شاهرخ سلطان بابالت ولایت عاده سرفراز بوده اوقات مجسته سامات بکام دل میگردانید وچون آن امیر دوست نواز ودشن کداز بریاض رضوان غرامید پسر فرزند لفرش امیر سیف الدین قائم مقام پدر گردیده جناح عدل واحسان بر فرق ایشان کسترانید وچون آن امیر نیکو اعتقاد بریاض جنت غرامید ازو حسن وبابریک نام دو پسر مانده پسر بزرگش حسن قائم مقام پدر شده در زمان او سلاطین آن قومتلو سامان یک بیزن اوقی را بتغیر ولایت عاده مامور گردانیدند و سلیمان یک قلعه عفره وقلعه شوش را مسفر گردانیده اما هر چند سعی واهتمام در گرفتن قلعه عاده نموده اثر بر آن مترتب

(ژیباری) ل پشتی قی زانای ژیا به كو ل سه رده سه خه ته كا وی میژوویا (۱۱۰۴ مشهختی) هیه كه دبیه (۱۶۹۲ز)^(۴) ئانكو چاربوتی ل سهدی (۱۷) ژیا به، نهقا ل ژیری نموونه یه كه ژ دهستنیسا چاربوتی كو پهراویز بناقی (شیلانی) ل سه ره.

عبدال كورژ ته بو به كورژ شهرا نستی سندی:

چ پیزانینن وهسا ل سه ر ژیا نانا وی دیار نین، نهو نه بیت كو دشین بیزین ل سهدی (۱۶) شازدی ژیا به، نهفه ژی ل دووق دهستنیسه كا وی كو ل (دار المخوكات العراقیه) دا ل ژیر ژماره (۲۲۰۱۳) هاتیه پاراستن تیدا هاتیه: « شرح العقائد لسعد التفزازانی، كتبه عبدال بن ابو بكر الشراشی المسماة بسندی سنة ۹۵۹»، كو نهف سالا مشهختی (۹۵۹ مش) دبیه بهرام بهر سالا (۱۵۵۲ز)^(۵).

تتلیخ محممهده تتهرانتسی:

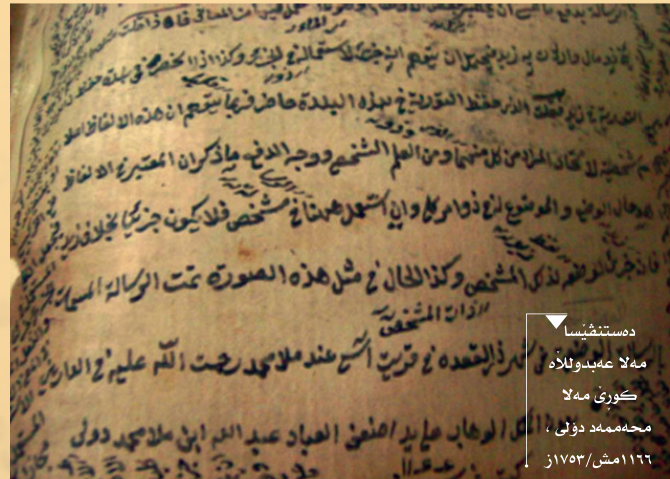
ئهفه زانا و تهفسیرزانی ناقدار دناقبهرا سالیئ (۹۸۸_۱۰۶۰مش/ ۱۵۸۰_ ۱۶۵۰ز) ژیا بوو، ئانکو نیضا دووی ژ سهدهی شازدی و ل نیضا ئیکئی ژ سهدهی (۱۷ز) ههقدی، ژ پهرتووکیئ وی: تعلیقات علی کتاب الجامی، کتاب شرح الشمسية، حاشیه علی شرح الجرجانی علی الرسالة الوضعية، ماوهیه کئی ل بهدلیسی سهدا بوویه، ل پشتی سالا (۱۰۶۰مش_ ۱۶۴۹/ ۱۶۵۰ز) چوو بوو بهردلوقانیا خودی^(۶).

عهلی کورڭ محسن تتیلانی:

ئیک ژ زانایئ گوندی (شیلانی) ل دهقهرا گوئیان بوو، ل نیضا دووی ژ سهدهی (۱۷ز) و ل نیضا ئیکئی ژ سهدهی (۱۸ز) ژیا بوو، ژ دهستقیسیئ وی(خلاصه الحساب) ل سالا (۱۱۲۴مش/ ۱۷۱۳ز) ل مهدرهسهیا شیلانی نقیسی بوو^(۷).

مهلا محموودڭ بهووسی:

ئیک ژ نافداترین زانایئ بههدینان بوو ل سهدهی (۱۷ز) ههقدی، خه لکی گوندی (بهوس/ بوسی) بوو ل دهقهرا مزووری بالا، ژ شاگردین زانایئ کوردی ناقدار (حهیدمر ماومرانی: مرن ۱۱۲۹مش/ ۱۷۱۷ز: حهیدمری دوینی کورڭ ئهحمهدهی ئیکئی کورڭ حهیدمری ئیکئی) بوو، سهیدایئ مهدرهسهیا ئهرمشتی بوو ل دهقهرا سلیخانهیان نیزیکی سالا (۱۱۰۰مش/ ۱۶۸۸ز)^(۸).

مهلا محممهده کورڭ حسین بابوولی:

زانایه کئی سهدهی (۱۱مش/ ۱۷ز) بوویه، ماوهیه کئی ل گوندی (ئهرمشتی) ل دهقهرا سلیخانهیان ژیا بوو، پهرتووکهک دبواری (مهنتقی) دا بناقی (حاشیه علی الاساغوجی لحسام الکاتی: مرن ۷۶۰مش) ل سالا (۱۰۷۴مش / ۱۶۶۴ز) ل دهقه سهیدایئ خو (شیخ عهبدوللاه) ل گوندی ئهرمشتی نهسخ کربوو^(۹).

مهلا عهبدوللاه کورڭ مهلا حسینڭ روویسی:

ئیک ژ زانایئ سهدهسالا (۱۷ز) بوو، خه لکی گوندی (روویسی)

بوویه ل دهقهرا گوئیان ، یا ئهم ژ سهردهم و ژیاناناما وی دزانین ئهوه کو ناقی وی ل سهر هندهک دهستقیسیان ههیه وهکی یا کو ل (دار المخطوطات العراقية) دا ل ژیر ژماره (۵۰۷۴) هاتیه پاراستن تیدا هاتیه : اثبات الواجب» یا محممهده کورڭ ئهسعهده یئ ناقدار ب (جهلالهددینی دموانیی صدیقی) ، عهبدورههیم کورڭ مهلا ئهبو بهکر کورڭ مهلا عهبدوللاه کورڭ مهلا ئهبو بهکر ریکانی یئ مامیسی ل سالا (۱۱۰۷مش/ ۱۶۹۵ز) ل مهدرهسهیا (سوور) ل باژیری جزیری ل نک سهیدا مهلا عهبدوللاه کورڭ مهلا حسینڭ روویسی نقیسی بوو (نهسخ کربوو)^(۱۰).

تتهریف کورڭ مهحموودروویسی:

خه لکی گوندی (روویسی) بوویه ل دهقهرا گوئیان ، ل نیضا دووی ژ سهدهی (۱۷ز) و نیضا ئیکئی ژ سهدهی (۱۸ز) ژیا بوو، دهستقیسهک بناقی(الصواعق المحرقه) ل سالا (۱۱۰۹مش/ ۱۶۹۷ز) ل نامیدی ب ئیک قورووش کربوو ل سهردهمی میری بههدینان (سهعیدخان یئ دووی کورڭ یووسف خان) ، ئهقه دهستقیسه ل (دار المخطوطات العراقية) دا ل ژیر ژماره (۲۲۰۱۴) هاتیه پاراستن^(۱۱).

مهلا ئیبراهیم کورڭ مهلا جنک کورڭ بهسهن کورڭ ئیبراهیم:

ئیک ژ زانایئ سهدهی (۱۲مش/ ۱۸ز) بوویه،(حاشیه میرأبی الفتح علی شرح السمرقندیة فی آداب البحث)، و ل گوندی (شهراش) ی دهقهرا سندیان ژی شهرحا (رساله الإستعاره) یا (ئیبراهیم کورڭ محممهده ئهسفرائینی : مرن ۹۴۴مش) ل سالا (۱۱۴۰مش/ ۱۷۲۷ز) ل شهراش نهسخ کربوو^(۱۲) ، و ل سالا (۱۱۴۳مش/ ۱۷۳۰ز)(حاشیه علی مختصر التلخیص) (تلخیص المفتاح فی المعانی _ المطول) ل زاخو نهسخ کربوو،^(۱۳).

مهلا ئیبراهیم بالقووسی:

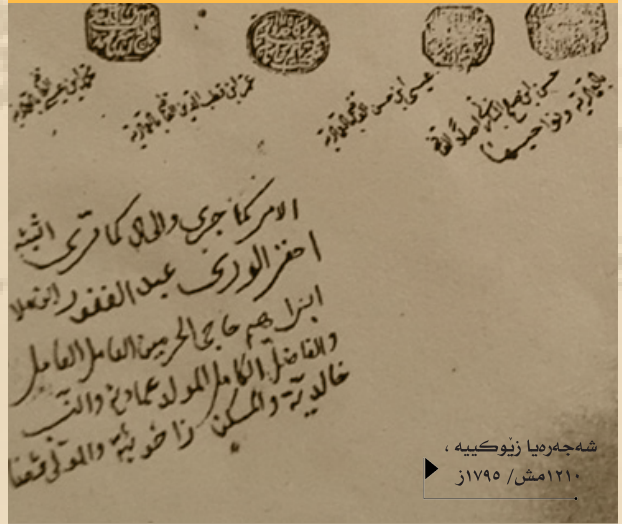
چ پیزانین وهسا ل سهر ژیاناناما وی نههاتینه زانین ، ژلی کو ناقی وی ل سهر دهستقیسهکا سالا (۱۱۵۲مش/ ۱۷۳۹ز) هاتیه دیتن همر وهکی تیدا هاتیه : « تمت الكتاب بعون ملك الوهاب في يد أضعف العباد سعيد بن ملا أحمد في أول شهر ايلول و قد مضى من الهجرة النبوية المصطفوية الف و مائة و خمسين و اثنان سنة في قرية بيتاس في سنة الذي جاء محمد بك مع اخوته الى حكومة بلد عمادي ، عند ملا ابراهيم باطل قوسي » ، ئهقه دهستقیسه ل (دار المخطوطات العراقية) دا ل ژیر ژماره (۳۶۶۴) هاتیه پاراستن تیدا هاتیه^(۱۴) ، ههژی یه بیژین (بیئاس) و (بالقووس) دوو گوندین دهقهرا سلیخانهیه.

مهلا عهبدوللاه کورڭ دولی:

ئیک ژ زانایئ مهزن و ناقدارین بههدینان بوویه، ناقی وی (مهلا عهبدوللاه کورڭ مهلا محممهده دولی) یه، کو گوندی (دولی) ئیک ژ گوندین دهقهرا سلیخانهیه، ل سهدهی (۱۸ز) ژیا بوو، چهندن دهستقیسیئ وی د کتیبخانهیا مفتیئ ئاکری دا هاتیه پاراستن^(۱۵) ژ

زانای زیکوتی خه لکن گوندی (مامیسا) سه رب دهقرا (ریکان) قهیه کوی بخول دووماهیا گه لهک نقیسین خودا ناقی گوند و عه شیرهتا خودیارکریه^(۳۳)، مامی زانای ناقدار (مهلا ئەحمەدی دووی کورپی مهلا عوسمان ۱۸۱۱_۱۸۹۲) ه یئ کو بهرنیاس ب (مهلا ئەحمەدی بابک/ بابی هوزانفان حوسنی بامهرنی ۱۸۶۸_۱۹۴۰).

مهلا عه بدوللاه ئیک ززانو ماموستایین زیرهک و بهرکهفتی یئ سهردهمی خو بوویه ل مهدرسهیا دیروکی (قوبه هان_ ئامیدی) دا، و گه لهک نقیسین وی ل قی مهدرسهیا بووینه، و پیشنشیزی و خوتبه خوینی زی ل جامعا مهزن یا ئامیدی کریه^(۳۳)، و هر زانین و شههرمزایی و پایه بلندی یا وی بوویه کو بگههته وی ئاستی کو بیهته موفتی ل زاخو^(۳۴)، ئانکو دژیا نا خودا ببوو ژلای کاری ئایینی و شه رعی فه ببوو (دهرسبیز، پیشنشیز و کۆتارییز، موفتی).

شه جهرهیا زینوکیه،
۱۲۱۰م ش / ۱۷۹۵ز

وان زی وهک : «الرساله الوجعیه» ل ههیشا (زیلقیعهیا ۱۱۶۶م ش/ تهباخا ۱۷۵۳ز) ل دهق بابی خو مهلا محهمهدی ل گوندی (ئاسهی) ل دهقرا سلیمان نقیسی بوو

تاهر کورپی سهید مووسایئ گولی:

ل سهردهمی میری میرگهها ئامیدی ئیسماعیل پاشای ئیکی (۱۷۶۸_۱۷۹۸ز) ژیا بوو، کو ژ بهرهه می وئ : «هوامش تاریخیه ۳ عهد الامیر اسماعیل باشا الاول» ، ل سالا ۱۱۹۵م ش / ۱۷۸۰ز» نقیسی بوو، دانهیهکا وی دناق پهرتووکخانا «دار المخکوکات العراقیه» دال بهغدا ل بن ژمارا قافارتنی یا (۲۰۳۶ه) هاتیه دانان (.) .

عه بدولغهفور کورپی مهلا ئیبراهیم حاجی:

ئیک ژ زانایین سهدی (۱۸ز) ههژدی بوویه، ناقی وی (مهلا عه بدولغهفور کورپی مهلا ئیبراهیمی ئامیدی) یه ل ئامیدی ژ دایکبوویه و ل زاخو ئاکنجی بوویه و ژیا به، مووهرا وی ل سهردستهختی شه جهرهیا زینوکیه دا ههیه نهو دانهیا ل سالا (۱۲۱۰م ش / ۱۷۹۵ز) هاتیه نقیسین، ل باژیری زاخو ل سهردهمی میری میرگهها بههدینان ئیسماعیل پاشای ئیکی (۱۷۶۸_۱۷۹۸ز) قازی بوویه^(۳۷).

تسیخ عه بدوللاهئ تهرانتی:

زانایهکی بهرکهفتی و هوزانفان بوو، ل سالا (۱۲۱۰م ش _ ۱۷۹۵ز) جوویبو بهردووقانیا خودی^(۳۸).

مهلا عه بدوللاهئ ریکانی یئ مامیسی:

ئیک ژ ناقداره زانایین بههدینان بوو ، ناقی وی (مهلا عه بدوللاه کورپی مهلا ئەحمەدی ئیکی کورپی مهلا عه بدورره حیم^(۳۹) کورپی مهلا ئەبویه کر کورپی مهلا عه بدوللاه کورپی مهلا ئەبویه کر کورپی حه جی مووسا کورپی پیر عیسا) یه، ل سالا (۱۱۶۹م ش / ۱۷۵۵ز) هاتبوو سهردونیایی^(۴۰)، دناق خیزانهکا زانا و دیندار دا پهرومده و پیگههشتبوو، باب و باپیرین وی زی زانایین بهرنیاس بووینه.

ئهقزانا بی بهرکهفتی (مهلا عه بدوللاه) ب (مهلا عوبهید) زی بهرنیاس و ناقدار بوویه^(۴۱)، ههروهکی کو بقی ناقی ئانکو (عبیدالله) لسهرموهراوی هاتبوو نقیسین، ئەقهژی به ئەگهیه لسهرناقراوی ب (عوبهیدوللاه).

موهرا مهلا
عه بدوللاهی

ناقهاتی ژ بلی زمانی کوردی، دههرسی زمانین (عهربی، فارسی، تورکی) زی یئ شههرمزا و زانا بوویه، و نقیسین ب فان هه سئ زمانان هه بووینه، و چهندین نقیسین ل خواندنگهها قوبه هان (ئامیدی) و ل مووسل ب دهستنقیسی وی هاتینه دیتن، ل قیری دئ هژمارهکا وان بهرچاگهین ههروهکی ل ژیری:

۱_ کتاب زواهر اللغات:

ل سالا (۱۱۹۰م ش_ ۱۷۷۶ز) ل مهدرسهیا قوبه هان نقیسی بوو، ژ دانانا (ئهبوئه لئه جیب محهمهد ئەلجوانودی)، ژ^(۳۸) لاپهرا ن پیک دهیتن ، وهک فهرههنگۆکهکی یه بو زانینا راما و شرۆقهیا پهیشین پهرتووکا (گۆستان) و (بوستان) یئ هوزانفان فارسی (حافزی شیرازی)^(۳۹).

۲_ (الخطیة) کتابی الفقه الشافعی:

ل سالا (۱۱۹۰م ش_ ۱۷۷۶ز) لسهردهمی میری ئامیدی (ئیسماعیل

لاپیری
دووماهین ژ
(کتاب زواهر
اللغات)
ژ نه رشیقی
(بلند موفتی)

ل ساللا (۱۱۹۵ مش / ۱۷۸۰ز) ل بايزيرى مووسل نقيسى بوو. (۳۴)

باشايى ئيكي ۱۷۶۸-۱۷۹۸ز) ل مەدرەسەيا قوبەهان نقيسى بوو. (۳۵)

۸- كتاب (تحفة المحتاج في شرح المنهاج) (۳۵) لأحمد ابن حجر المكيال هيتمي:

بەدەستەختى مەلا عەبدوللاھى ل رۇژا پىنج شەمبى (۱۶ ذى
الحجە ۱۱۹۸ مشەختى) كو دىيەتە بەرامبەر (۱۰/۳۱ / ۱۷۸۴زايىنى)
ھاتبوو ھەكۆھاستن.

۹- بحور الشعر التركي:

بەحرىت دروستكرنا ھۇزنانان ب زمانى توركى يا عوسمانى،
بەھسى ھەقسەنگىيت (وزن) بەھىتت توركى دكەتن، و دكەل شروفا
رامانىت پەيشىن ھۇزنانان ب زمانىن (كوردى ، عەربى ، فارسى)، و بو
فېربوونا زمانى توركى و فارسى ب ريكەكا خۇش و ب سانھى و
رېخوشكەر، ئانكۆ ھەكى فەرھەنگوكەكى ب تەرزى ھۇزانكى.

۱۰- علم الكلام :

مەلا عەبدوللاھى يا ھەكۆھاستى (نەقلكرى) ل كۆندى
(باچلى) (۳۶)، پەرتووكەكە حاشىيە ل سەر (خواجه عەلى
سەمەرقەندى) ئەوا دكەھىتە ل سەر ناما (العصديە) (۳۷)

بشتى ژيانەكا مشت و تېر زانين و خزمەتەكا ھەژى و ھىلانا
قەريژەكا زەلال بو نىشى ل دووق خۇ دا ، ل نىشا ئيكي ژ سەدى (۱۳)
ئى مشەختى بەرامبەر نىشا دووى ژ سەدى (۱۸) ئى زايىنى ئانكۆ ل ساللا
(۱۲۱۰مشەختى _ ۱۷۹۵زايىنى) (۳۸) جوو بوو بەر دلۇقانىا خودى مەزن.

۱۱- قازى بەحيا سلىقانى:

ناقى وى (مەلا يەحيا كورى مەلا محەمەد) بوو ، زانا يەكى
ناقدارى بەھدىنان بوو ، ل سەردەمى مىرى مىرگەھا بەھدىنان
(ئىسماعىل باشايى ئيكي ۱۷۶۸_۱۷۹۸ز) ببوو قازىنى دەقەرا
سلىقانىيان ، مالباتەكا عەشىرەتا سلىقانىيان (مالا مەلا تەيبب)
بنافى كورى وى (مەلا تەيبب) ھاتىە ئاقرن (۳۹).

۱۲- غەرب زاخوى:

چ تىشتى ھەسا ژقى نە ھاتىە زانين ژبلى يا كو ھەكۆلەر
(محەمەد عەلى قەرەداغى) دا يە دياركرن و دىيىت : « اجزاء
القضية) مەلا محەمەدى تەوھەكلى، كورى ئىبراھىم خەلىل
مەرووفى (غەرب) زاخوى ل شارى (ئىرجب) لەسالى (۱۲۲۶ك)

۳- (حاشية في المنطق والكلام):

ل ساللا (۱۱۹۱مش_۱۷۷۷ز) نقيسى بوو.

۴- مقدمة في تجويد القرآن الكريم:

ئەق دەستەختە ل ساللا (۱۱۹۱مش_۱۷۷۷ز) ھاتبوو نقيسين
، تىدا ل سەر شروفا و دانەنياسينا شىوازين تەجويدا قورنانا پىرۇز
ئاخفتى يە.

۵- شرح الرسالة العضية لعصام الدين (۳۷):

ئەق دەستەختە ل رۇژا چار شەمبى ل ھەيشا محەرمەنى
۱۱۹۱مش _ ۱۷۷۷ز ل مەدرەسەيا الحسنىيە (ئانكۆ قوبەهان ، ژ بەر
سۇلتان حسين وەلى ب حسنىيە زى ھاتىە ئاقرن) ھاتبوو نقيسين
ل سەردەمى مىرى مىرگەھا بەھدىنان (ئىسماعىل باشايى ئيكي
۱۷۶۸_۱۷۹۸ز) و ھەقسەردەمى زانا مەلا مەموود ئەفەندى (۳۸).

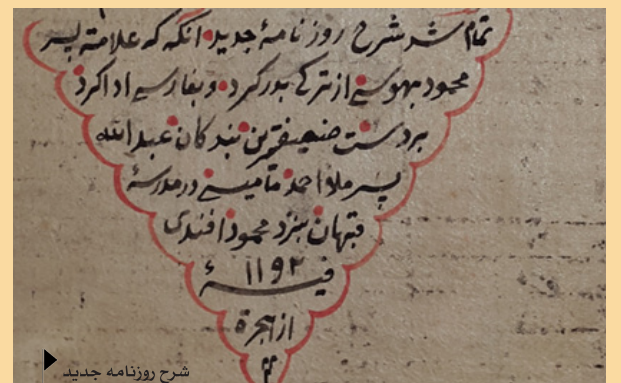
ھەر ھەسا ل ساللا (۱۱۹۴مش_۱۷۸۰ز) جاركە دىتر ل سەر
داخووا زانا حاجى مەلا محەمەد بەنستانى (۳۹) نقيسى بوو كو
بەرامبەر قى چەندى كرى يەك دابووين (پىنج رىبەن قروش) ھەر
وھكى ل سەردەستقيسى ھاتىە دياركرن

(كتب هذا الكتاب ملا عبدالله بن ملا احمد الرادكي لأجل
حاجي بن محمد بنستاني بأجرة صحيحة بلغها خمسة ارباع
من خالص ماله كتبه عبدالله لأجل فلان) (۴۰)، ھەژى يە بىيژين
مەلا حاجى دىيەتە كورمەتى مەلا عەبدوللاھى (ئانكۆ بابى مەلا
عەبدوللاھى خەزىر و خالى مەلا حاجى بوو).

۶- كتاب روزنامه الأتھر بالعربية والتركية:

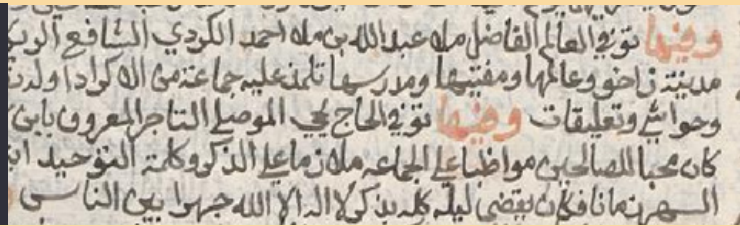
ژ (۴۱) لاپەران پىكەھىت، ل ساللا (۱۱۹۲مش_۱۷۷۸ز) مەدرەسا
(قوبەهان ئامىدين) نقيسى بوو (۴۱)، ئەق رۇژنامە كو زانايى
بەھدىنان (عەللامە كورى مەلا مەموودى بەوسى) (۴۲) ب زمانى
توركى دانابوو، و كرىو فارسى و ناقى وى كرىو (روزنامە جديدا/
رۇژناما نوى)، و مەلا عەبدوللاھى ب فارسى نەسخ و شروفا كرىبوو (۴۳).

۷- الرسالة الحسابية البهائية:

شرح روزنامه جدید

دامەزاندنا
ابراھىم
بەكى
كوركىلى ل
زاخۇ ۱۰۳۸

نووسییهوه به قه لهمی شكاو له بهر نه بوونی چه قولا، نهف دهستنیشهل (دار المخطوطات العراقية) دا ل ژیر ژماره (۲/۱۷۷۴۸) هاتیه پاراستن^(۴۰)، ئانكو ل نیفا دوی ژسهدی (۱۸) ز) و نیفا ئیک ئی ژسهدی (۱۹) ژیاوو چونکی میژوویا قی دهستنیشا ههتی یا سالا (۱۲۲۶مش / ۱۸۱۱)یه.

تئیخ ئەحمەد کورگ، تئیخ عەبدوللاھێ شەرانی:

ل سالا ۱۲۳۵مش _ ۱۸۲۰ز چووووو بهر دلوقانیا خودی^(۴۱).

تئیخ قاسم کورگ، پەجەب:

ل سالا ۱۲۴۴مش _ ۱۸۲۹ز چووووو بهر دلوقانیا خودی^(۴۲).

تئیخ محەممەد کورگ، تئیخ عەبدولکەریمێ کوردی:

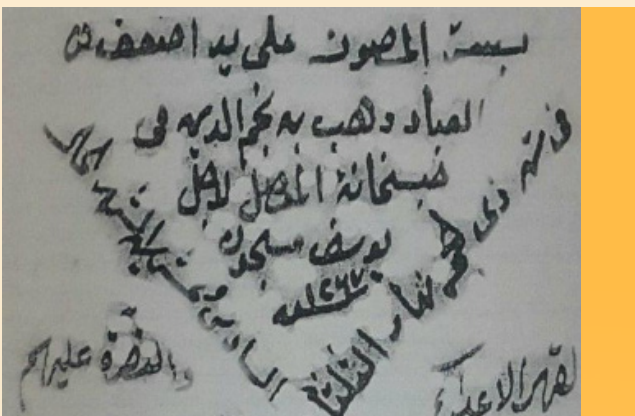
ل سالا ۱۲۵۵مش _ ۱۸۴۰ز چووووو بهر دلوقانیا خودی^(۴۳).

ئنافی وی (یووسف کورگ مهلا یاسین کورگ یووسف) بوو، بنیاتی وی ژ خه لکن گوندی (کیسته) بهرواری بالا بوویه، ژ خه لیفهین شیخ

تاهری نه قه شه بهندی ریکانی (۱۷۸۴_۱۸۴۲ز) بوو^(۴۴)، ئیک ژ زانایین ناقدارین به هیدینان بوویه ل نیفا ئیک ئی ژسهدی (۱۹) نۆزدی، دگهل هەر دوو زانایین دهقهری شیخ محەممەد کورگ شیخ تاهر نه قه شه بهندی و شیخ محەممەد هروری لایهنگریا خو بۆ بزاقا بهدرخان پاشای راگه هاندبوو ئانكو بۆ پهیماننا پیروز (قولپا پیروز/ ئیکگرتنا پیروز)، ئی پشتی قهمراندنا بزاقا بهدرخان ل سالا (۱۸۴۷ز)، ل (۲۶ زیلحیججه ۱۲۶۷مش_ ۲۱ / ۱۰ / ۱۸۵۱ز) ب فهرمانا والیی مووسل (مستهفا پاشای) هاتبوو زیندان کرن، و دهست دانابوو ل سهر مال و ملکداریا وی و ههر ئیک ژ برایی نوی (مهلا ئەحمەد، مهلا مستهفا، مهلا تهها)^(۴۵)، و زیندانکرنا وی ههتا (۸ صهفهر ۱۲۶۸مش_ ۲ / ۱۲ / ۱۸۵۱ز) بهردهوام بوو، و ل ماوی زیندانکرنا وی کاتبی مالی (حەقی بەگ) مالی وی فروت بوو کو دگههشتنه (۱۵۰) هزار قوروشان^(۴۶)، و پشتی هاتیه نازادکرن ژی ژ دهقهری هاتیه دوورئیکستن ههتا رۆژا (۱۵ محەرره ما ۱۲۷۰مش_ ۱۷ / ۱۰ / ۱۸۵۳ز)، ههژی یه بیژین ل وی تاخی زاخوی ئی ئانکجی بووین ب تاخی (کیسته) هاتیه ناقرن و مالبات ژ ب نافی وی (یووسفی) بهرنیاسن، کو خهباتکهر و سیاسهتهدار و هوزانغان سهیدا (صالح یووسفی ۱۹۱۸_۱۹۸۱ز) ژقی مالباتی بوویه.

مهلا تاهری خرهویی:

ئیک ژ زانایین ناقدارین سهدی (۱۹) نۆزدی بوو، و یی شههرمزابوو دجهندن زانستین شهرعی دا وهک تهفسیر و هه دیسی و د زمانی عهرمی و نهحویی دا، چهندن شاگرده ل بهردهستی وی فیبریوون، ژ گوندی خو (خره) ل دهقهر مزووری ژیریان قهستا زاخو کریوو و مابوو ل ویری ههتا کو ل سالا (۱۳۰۰مش/ ۱۸۸۲ز) چوووه بهر دلوقانیا خودی^(۴۷).

مهلا سماییل حکیم:

ئیک ژ زانا و نۆزدارین ههکیمی (نۆزداریا ملی) یی ناقدار بوو ل به هیدینان، نه خاسمه ل سهردهمن میری میرگهها به هیدینان ئیسماعیل پاشایی دوی (۱۸۳۶_۱۸۴۲ز)، نافی وی یی دروست (ئیسماعیل مهحموود عهبدولکهریم محەممەد ئەلحەکیم)ه، ژ بهر کاری وی یی نۆزداری یا ههکیمی ب (سماییلی ههکیم) بهرنیاس بوو، ل رۆژا (۱۷ صهفهر ۱۲۲۵مش _ ۲۳ / ۳ / ۱۸۱۰ز) گوندی (ئهرمشتی) ل دهقهر سلیمانیه هاتبوو ل سهر دویایی، و ههر ل مهدهسهیا ئهرمشتی خواندبوو، و باورمانا مهلاتینی و مرگرتبوو، و پاشی دجیته باژیری (ئورمینی) کوردستانا رۆژههلات) و خاندنا نۆزداریی ل دخوینیت، و پشتی دهه سالان دبیته ههکیم و قهستا جهی باب و باپیرین خو دکهت ل دهقهر سلیمانیه و ههر ل ئهرمشتی دهست ب فیکرنا نۆزداریی دکهت و چهند کس ل سهردهستی وی فیری نۆزداریی دبن وهک: (محویی کورگ وی ۱۸۵۵_۱۹۱۹ز) و (مهلا تهیب عهبدولعهزیز عهلی ئەفهەندی یی بالقوسی یی سلیمانیه)،

و پشتی هنگی ههر ل دهقهر سلیمانیه گوندی (سماییل ئافا) ئافادکتهت کو ههر بنافی وی هاتیه ناقرن^(۴۸)، ههژی یه بیژین ههر وهکی ژ ئنیشینا وی بۆ هندک سورمتین قورنانا پیروز دیار دبیت دهستی باشنیشیی ژ بوویه ل رۆژا ئیک شهمی (۱۲ شهعبانا ۱۳۱۶مش_ ۲۵ / ۱۲ / ۱۸۹۸ز) ی دژی ههشتی و ههشت سالیی دجیته بهر دلوقانیا خودی و ل (کوچین مهرینی) کو دکهقیته رۆژنآقایی سیملی دهبیته قهشارتن^(۴۹).

مهلا سماییلی حکیم

ژ بهرهم و دهستنیسیین وک:

بلا هاتبوو نقیسین ، بهرگهکی سییی ل سالا (۱۲۹۰مش/۱۸۷۳ز) نقیسی بوو ، و دهستنیسهک ل سالا (۱۲۹۸مش / ۱۸۸۱ز) ل سهردهمی میری بهرواریان (تهترخان بهگ) بابی (حاج رهشید بهگنی بهرواری : مرن ۱۹۲۸) نقیسی بوو .

— بهرتووکهک ب زمانی عهرهبی کو یا رهنهیی یه ل سهر چارهسهریین هندهک نیش و نهخوشیان ، (۵۰۰) لاپهراڤ بخو فه دگریت .

— بهرتووکهکا دیتر ب زمانی عهرهبی ل سهر (ژدایکبوونا پیخهههبری سلاق ئی بن) کو پهسن و هوزانن ، ژ (۷۰) لاپهراڤ پیک دهیت و (۵۱) ریزه دیرین هوزانی بخو فه دگریت، ئانکو وهک مهلوودنامهیهکی یه .

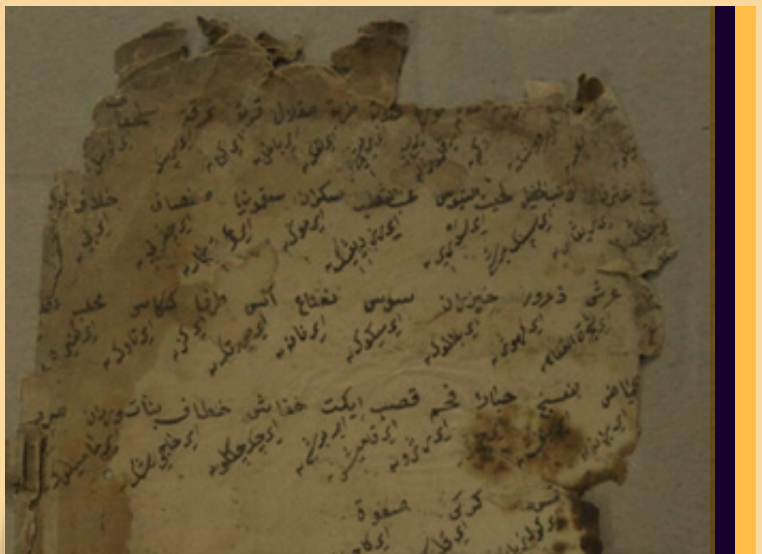
— بهرتووکهک ل سهر شهریعهتی نیسلامی ، ژ (۲۳۷) لاپهراڤ پیک دهیت^(۵۱) .

— گیابهند(کفایه الطب)^(۵۰): ل سالا (۱۲۹۸مش / ۱۸۸۱ز) ب زمانی فارسی نقیسی بوو، ژ (۷۱۲) لاپهراڤ پیک دهیت ، ئەهف پهرتووکه ل سهر نهو دهرمانین ژ گیای دهینه چیکرن و نیشین هاتینه چارهسهرکرن، ئانکو ژ چیکرنین وی بووینه و شروفهه کرینه ، ئەگهرو چارهسهری داینه دیارکرن، کو چهند شیرتههکین نوژداریا گیایی نه بو قوتابیین نوژداری (امروش طب طیاهی براهی دانش اموزان بزیشکی)، ل دووماهیا وی بتنی لاپهرهکی وهک فهرههنگوکهکی یه (کورودی و عهرهبی و فارسی)، ههژی یه بیژین ئەهف پهرتووکه ژلایی کهسهکی بناقی (مستهفا کورپی عهبدوورهحمان) ل گوندی (کیستهل دهفرا بهرواری

ژیدهر و پهراویژ

۱. شرف خان بن شمس الدین البدلیسی، شرف نامه، ولادیمیر (ولیا میونوف زنونفا)، طرسبورغ، در دار الطباع اکادمیه ایمراتوریه، ج ۱، (۱۲۷۶م - ۱۸۶۰م)، ل ۱۰۸: شرف خان البدلیسی، شرفنامه، ت: محمد جمیل الملا أحمد الروژیانی، مؤسسة موکریانی للطباعة و النشر، ط ۱، (ارییل ۲۰۰۱): ص ۲۵۷: شهرف خان بدلیسی ،شهرفنامهیا شهرفخان بدلیسی ترجمه مالا مه محمودی بازیادی ، تویژاندن: سهعید دیرهشی، (دهوک : ۲۰۰۷)، ل ۱۶۹ .
۲. د.مسعود مصطفی الکتانی، المساجد و المدارس و العلماء و المخطوطات فی إمارة بادینان_العمادیه، (دهوک : ۲۰۱۰)، ص ۳۴ .
۳. دناق کتیخانا موفتیین ئاکری، ئەندازیار (بلند محممد شوکری مفتی).
۴. هیرش کمال الریکانی، بعض المخطوطات علماء بهدینان فی مدارس بدلیس و المناطق التابعة لها ، (بحث غیر منشور)، (۲۰۱۸).
۵. محمهد علی قهره داغی، بووزاندنهوی میژووی زانایانی کورد لهزیگی دهستخهتهکانیاوه، ب؛ (بهغدا: ۱۴۲۲ک - ۲۰۰۲ز)، ل ۸۰: محمهد علی القرداغی، کنوز الکرد فی خزائن دار المخطوطات العراقیه، ج ۲، (ارییل: ۲۰۱۴) ص ۲۷۷ .
۶. د.عماد عبدالسلام رؤوف، المعجم التاريخي لإمارة بهدینان، من مطبوعات الاکادمیه الکوردیه، (ارییل : ۲۰۱۱)، ص ۳۳۳ .
۷. د.عماد عبدالسلام رؤوف، مراكز ثقافية مغمورة فی کردستان، من

مطبوعات الاكاديمية الكوردية، ط ١، (أربيل) : ٢٠٠٨. ص ١٠٩.

٨. د. عماد عبدالسلام رؤوف، المعجم التاريخي لإماره بهديتان، ص ٣٣٦.

٩. د. مسعود مصطفى الكتاني، المساجد والمدارس و العلماء والمخطوطات في إمارة باديتان العمادية، ص ٣٣٣.

١٠. د. عماد عبدالسلام رؤوف، المعجم التاريخي لإمارة بهديتان، ص ١٦.

١١. محممه عدلى قهرمداغى، بووراندنه وهى ميژووى زانايانى كورد لهريگهى دستخهته كانياوه، ٢، (بهغداد: ١٤١٩ك_١٩٩٩ز)، ٤٨-٤٩، فى ژيدمرى ب شاشى فه كوربه سهردهمى مير ئيسماعيل (ئيكى) كوربى بهرام باشا كوربى زوبير باشا، مير ل سالا (١٧٩٨_١٧٩٨) ميربى ميركهها بهديتان بوو.

١٢. سالم عبدالرزاق احمد، فهرس مخطوطات مكتبة الاوقاف العامة في الموصل، ٥، (١٩٨٣هـ_١٩٨٣م)، ص ٨٩.

١٣. بلند محمدشكرى مفتى، هندكه پيزانين ل سهر عبدالله كوربى مهلا محممه دى دوتى ينى ناسه، كوفارا ديروك، ژماره (٤)، بهارا ٢٠١٤ ل ١٠٠_١١١، دفتى كوتارى دا ب شاشى فه نهف زانايه ب كوندى (ناسه) بهروارى بالا) دايه نياسين، به لى وى دستخهته ل كوندى (ناسه) يا دهفرا سليشانهيان نقيسى بوو، و كوندى دوتى بخو زى كوندى سليشانهيانه.

١٤. محمد علي القرداغي، كنوز الكرد، ص ٣٣١.

١٥. محمد علي القرداغي، كنوز الكرد، ص ٣٣١.

١٦. د. عبدالرحمن مزوورى، كاودانين رهوشه نيبورى ل ميركهها بهديتا، كوفارا ديروك، ژماره ٥، هافينا ٢٠١٤ ل ١٦.

١٧. طه بن ملا عزيز الشميدى، شجرة الزيبوكية، مخطوطة، (١٢١٠هـ / ١٧٩٥م).

١٨. سعيد الحاج صديق زاخوى، زاخو في الماضي والحاضر، ٢، (دهوك: ٢٠١٦)، ص ٥٨.

١٩. دستخهت نيسهكا وى ل سالا (١١٧٠م) ل ژير ژماره (٥٠٧٤) دار المخطوطات العراقية هاتيه پاراستن و نقيسين ب فى رهنكى يه عبدالرحيم بن ابا بكر بن ملا عبدالله بن ملا ابا بكر بن ملا عبدالله بن حاجى موسى _ غفرالله لنا و لهم و لجمع المسلمين (مايسمى!) ناقتى دروست ماميسايه كو ناقتى كوندى زانايى زيگوتى يه قريه و ريكانى ناحيه في مدرسة «الاحمر» الواقعة في الجزير في يوم الجمعة قبل الغد في شهر سمر في سنة ١١٧٠ من الهجرة. بنيره: محمد علي القرداغي، كنوز الكرد في خزائن دار المخطوطات العراقية، ج ٢، مطبوعات الاكاديمية الكوردية، (أربيل: ١٤٣٥هـ_٢٠١٤)، ص ٣٠٥.

٢٠. تاريخ ولادة عبدالله ملا احمد في سنة تسعة وستين و مائة بعد الألف. بنيره: محممه عدلى قهرمداغى، بووراندنه وهى ميژووى زانايانى كورد لهريگهى دستخهته كانياوه، ٢، (بهغداد: ١٩٩٩)، ل ١١٣.

٢١. كاوه فريق احمد شاهه لى ناميدى، اماره باديتان ١٧٠٠_١٨٤٢، مؤسسة موكرياني، (أربيل: ٢٠٠٠)، ص ٢٢٥.

٢٢. ناقتى ل سهر دستخهت نيسين خو ناقتى عهشهرتا خو جار ب (رادكى) و جار ب (ريكانى) ديار كوربوو، رادكى يان رادكى / رادكانى ناقتى كهفتن عهشهرتا (ريكان) بوويوه و ديروك نقيسى كوردى مهزن (شهره فاختان بيدليسى زى د(شهره فاختان)) دا كو ل سالا (١٥٩٧/١٥٩٦ز) نقيسى بوو ناقتى (رادكانى) بكارتينا بوو. بنيره: شرفخان البدليسى، شرفنامه، ت: محمد جميل الملا احمد الروزباني،

ص ٢٥٧.

٢٣. د. مسعود مصطفى الكتاني، مدرسة قوبا قوبهان ذلك الطود الشمس الأفلة، ط ١، مطبعة هاوار، (دهوك: ٢٠٠٩)، ص ٣٦٨.

٢٤. محمد أمين زكى بك، مشاهير الكرد و كردستان (٢_١)، السيده كريمته (ترجمه)، ص ٣٠٩: كاوه فريق احمد شاهه لى ناميدى، المصدر السابق، ص ٢٢٥.

٢٥. بلند محمد شكرى مفتى، مهلا عبدالله لهييزيكانى يماميسى..... ل ١١٣.

٢٦. سععيد ديرهش، نيسماعيل باشاين ئيكى (ميرى بهديتان)، كوفارا ديروك، هژماره (٤)، بهارا ٢٠٠٤، ل ٣١.

٢٧. د. مسعود مصطفى الكتاني، مدرسة قوبا قوبهان، ص ٣٦٨.

٢٨. مهلا محممود نهفنه دى ناميدى (بهدينى) كوربى ئيبراهيم (مرن ١١٣٩م/مش/١٧٢٦ز) كوربى عهلامه (مرن: ١١٢٠م/مش/١٧٠٨ز) كوربى مهلا محممودى بهوسى (مرن ١١٠٠م/مش/١٦٨٩ز) يه، دنبيات دا خه لكى كوندى (بهوس/ مزوورى ژوورى) بوو، سه يادايى مهده سهيا قوبه هان بوو، ژ شاكردين وى(مهلا خه ليلئى سيزتى، مهلا يه حيا مزوورى، كوربى وى مهلا عوبيدوللاه مفتين ناميدين.....)، خودانئى نهفسيرا سورمئا فاتيحه بوو كو يا بئى نوقتيه بوو، ل سالا ١٢٠٢م/ ١٧٨٧ جوويوو بهرد لوفا نيا خودئى بنيره: انور الماي، الاكراد في بهديتان، ٢، (دهوك: ١٩٩٩)، ص ١٦٥: محمد أمين دوسكى، المصدر السابق، ص ١٠٠: محسن ئيبراهيم دوسكى، ومشانين ئيكهتيا زانايين نيسلامى / دهوك، فقهى و مهلا و مهده سه، (دهوك: ٢٠١٢)، ل ٦٧.

٢٩. ناقتى وى(مهلا حاجى كوربى مهلا محممه كوربى مهلا موسا) يه، ئيك زانايين ناقدار بوويوه، ل جهرخن دوازى مشهختى بهرام بهر سمدى (١٨) ئى زاييى ينى ژيا بوو، ناكنجى ينى خه لكى كوندى (بهستان ريكان) بوو، ژ ويزى ناكوز(بهستان) مشهخت بيوو ناميدى، ل دفتى خالى خو زانايين بهر كهفتى (مهلا نه حممه نه لهدى ينى ئيكى ماميسى كو بابئى مهلا عوبيدوللاه بوو) زانستين ئاييى خوانديبون، ينى كو باشاين ناميدى ينى وى دهمى داخاز زى كوربوو كو بهيئه فه كو هاستن ژاريكان) بو (ناميدى) بو وانه كو تنا ل مهده سه(مرا دخان)، خارزايى خو(حاجى زى) دگهل خو دبهتن، داكو پتر فيزى زانستان بيتن، ول ويزى كه لك زانستين ئاييى نيشادهتن همتا باش شه مرزا وتيز زانين دببت وده ستور ناما مهلا تينين ددهتن، وكجا خو(غالبا) ينى لى مههر دكهتن، وب كوتاريز(خه تيب) ل جامعا(ناميدى) دامميرزيتين، لهوما ب(مهلا حاجى خه تيب) هاتيه ناقتن و بهر نياسين. بنيره: د. عماد عبدالسلام رؤوف، المعجم التاريخي لإمارة بهديتان، مطبوعات الاكاديمية الكوردية، (أربيل: ٢٠١١)، ص ١١٤، جهند پيزانين ژ نهريشنى ماموستا نه نومر ئيبراهيم نهفنه دى، ژاكيويوى (١٩٣٠) بامهرتن يه، خانه نشينه و ل (دويم) جهواره.

٣٠. د. مسعود مصطفى الكتاني، المساجد والمدارس ص ٤٩٨.

٣١. د. عبدالرحمان مزوورى، كاودانين رهوشه نيبورى ل ميركهها بهديتا، كوفارا ديروك، هژماره (٥)، هافينا ٢٠١٤، ل ٩.

٣٢. عهلامه (بابييزى زانا مهلا محممودى بهدينى) كوربى مهلا محممودى بهوسى ينى ناميدى (مرن: ١١٠٠م/مش/١٦٨٩ز) ئيك زانايين مهزن و بهر كهفتى بوويوه ل ناميدى (وروزنامه جديد)

ئيك ز بهرهمين وى يين كرنك بوويوه، ل سالا(١١٢٠م_ ١٧٠٨) جوويوو بهرد لوفا نيا خودئى بنيره: محمد أمين دوسكى، المصدر السابق، ص ١٠٠.

٣٣. بلند محمدشكرى مفتى، ژيدمرى بهرى، ل ١٢٤.

٣٤. ژدهستخهت نيسا مهلا عوبيدوللاه هاتيه ومركرتن، ژ نهريشنى ماموستا(محممه مهلا فوناد ماميسى / بابئى فارس).

٣٥. د. مسعود مصطفى الكتاني، المساجد والمدارس ص ٣٢٢.

٣٦. دكهفتيه روزه لاتئى بايزئى زاخو، ژلاين باكوربى فه كوندى سپينداروكن يه، و ژلاين باشورى فه كوندين سه نئاقتن و نوزمانايه. بنيره: وصفى حهسه ردينى، شهري باجن ل سالا ١٩٨٣ز، كوفارا ديروك، هژماره ٨، بهارا ٢٠١٥، ل ٥٦.

٣٧. د. مسعود مصطفى الكتاني، المساجد والمدارس ص ٣٢٢.

٣٨. ياسين بن خيرالدين الخطيب العمري، الدر المكنون في مآثر الماضيه من القرون، (مخطوطة: ١٨١١)، الورقة: ٤١٦: ياسين بن خيرالدين الخطيب العمري، غاية المرام في تاريخ محاسن بغداد دار السلام، نشره علي يوسف البصري، دار منشورات البصري، (بغداد: ١٩٦٨)، ص ١٠٨: محفوظ العباسي، المصدر السابق، ص ١٧٣: كاوه فريق احمد شاهه لى ناميدى، المصدر السابق، ص ٢٢٥: خالد محمد شريف السندي، زاخو إمارة سندان، مطبعة المسرة، (بغداد: ٢٠٠٥)، ص ١٤٢: د. مسعود مصطفى الكتاني، مدرسة قوبا قوبهان..... ص ٢١٢: سعيد الحاج صديق زاخوي، زاخو الماضي والحاضر، ط ١، (زاخو: ٢٠١٢)، ص ٢٣٩.

٣٩. جاسم عبد شلال، الشيخ احمد محمد طيب السليقاني، (دهوك: ٢٠١٣)، ص ٣٦.

٤٠. محممه عدلى قهرمداغى، بووراندنه وهى ميژووى زانايانى كورد لهريگهى دستخهته كانياوه، ٢، ل ٣٣.

٤١. سعيد الحاج صديق زاخوي، زاخو في الماضي والحاضر، ط ٢، (دهوك: ٢٠١٦)، ص ٥٨.

٤٢. المصدر نفسه، ص ٥٨.

٤٣. المصدر نفسه، ص ٥٨.

٤٤. أنور إبراهيم عبدالرزاق النقشبدي، إطلالة على تاريخ بامرني في عهد شيخ الطريقة النقشبندية، (دهوك: ٢٠١٧)، ص ٥٤.

٤٥. زوزان صالح اليوسفي، صالح اليوسفي ١٩١٨_١٩٨١، ط ١، (دهوك: ٢٠٠٩)، ص ١٤_١٥.

٤٦. بشير سعيد عبدالرحمن، بهديتان وعشائرها، ط ١، (دهوك: ٢٠٠٦)، ص ١١٣_١١٤.

٤٧. الدهوكي ملا محمد سعيد ياسين البريفكاني (تأليف): فضلاء بهديتان، مسعود محمد سعيد ياسين البريفكاني (اعداد)، ط ١، (دهوك: ١٩٩٧)، ص ٧٥_٧٦: محفوظ العباسي، المصدر السابق، ص ١٧٤.

٤٨. محمد ئوسمانا، نووزار اسماعيل عبدالكريم سليقاني، كوفارا تهمروستى و كومهل، ز (١٠)، تهمموزى ١٩٨٨، ٦٤.

٤٩. (محمد ئوسمانا، سماييلن حهكيم (اسماعيل الحكيم سليقاني) ژياننامه و نووزارى، (دهوك: ٢٠١٤)، ل ٧_٨.

٥٠. نهف يه ترووكه يا نقيسه (ابو الفضل حبيش تقليسى: ٥٢٠_٦٠٠م) يه. نيرج حوسين مورادى، دستخهت نيسى (كفاية الطب) له كتبخانه ي سمايل حهكيم سليقاني دهوكى دا، فهكولتينا كه نه لافكرى، (٢٠١٨).

٥١. (محمد ئوسمانا، سماييلن حهكيم (اسماعيل الحكيم سليقاني) ژياننامه و نووزارى، ل ٨.